

Dünyanın Tekdüzeleşmesi

Müphemlik ve Çeşitlilik Kaybı Üzerine

Thomas Bauer

Çeviri: Mücahid Kaya

THOMAS BAUER

1961’de Nürnberg’de doğan Thomas Bauer, Erlangen’de Sami, İslam ve Alman dili ve edebiyatı okudu ve 1997’de doğentliğini burada tamamladı. 2000 yılından bu yana Münster  niversitesi’nde İslam ve Arap dili ve kültürü araştırmaları Profesörü olarak görev yapmaktadır. İlgi ve çalışma alanları arasında, dindarlık, ölüm, başkalık ve m phemliğe karşı hoşgörü gibi kültürel tarih ve tarihi antropoloji ile Klasik Arap edebiyatı ve retoriği tarihi gibi konular bulunmaktadır. Bauer, 2006-07 yılları arasında Wissenschaftskolleg Berlin’de  ęretim  yelięi yapmıştır. H lihazırda Kuzey Ren-Vestfalya Bilim ve Sanat Akademisi’nin bir üyesidir ve 2013’te Gottfried Wilhelm Leibniz  d l ’ne layık görülmüştür.

M CAH D KAYA

1990 yılında Berlin’de doğdu. 2010 yılına kadar Almanya’da okudu ve çalıştı. 2015’te Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde lisans eğitimini tamamladı. 2018 yılında İstanbul Üniversitesi Hadis ana bilim dalında yüksek lisans derecesini aldı. řu anda aynı  niversitede Hadis ana bilim dalında doktora çalışmalarını sürdürmektedir. İlgi alanları arasında, 19. yüzyıl Alman oryantalistlerin sünnete dair iddiaları ve çalışmaları ile Meml kler dönemi Hanefi fakihlerinin hadis çalışmaları yer almaktadır. Almancanın yanı sıra İngilizce ve Arapça bilmektedir. Albaraka Yayınları’ndan Frank Griffel’in “İslamı Düřünmek” adlı kitabını Türkçeye tercüme etmiştir.

İÇİNDEKİLER

Takdim	7
1. » Burada Her Şey Rengarenk « – Bir çeşitlilik çağı mı?	19
2. Tekdüzelik Arayışında.....	27
3. Müphemlik Kùltürleri	33
ABD’de Berabere Kalma Yok.....	34
Roma’da Geçici Bir Berabere Kalma.....	37
Cenevre’de Kısa Süreli Berabere Kalma.....	42
4. Fundamentalizm ve Kayıtsızlık Arasındaki Dinler	49
5. Sanat ve Müzik Tekdüzelik Arayışında	59
6. Sanat ve Müzik Anlamsızlık Arayışında	69
7. Otantiklik Çılgınlığı.....	83
8. Kutulama Yöntemiyle Tekdüzelik Oluşturma	93
Claus’sun İrk Teorisi	94
Domatesler	100
Cinsellik	102

9. Otantik Şarap ve Otantik Politika.....	105
10. Makine-İnsanı Olma Yolunda	111
Alıntılar ve Bibliyografik Referanslar	123
Yayımlanan Çalışmaları	129
Kavramlar Üzerine	131
Dizin.....	133

TAKDİM

Thomas Bauer’ın burada tercümesi sunulan kitabı, bazı tespitlerde bulunarak, bazı soruları daha anlamlı şekilde sorma imkânı sunmaktadır: Bu tespitlerden birisi, insanların bildiğimiz manası ile insanın sonunu getirecek bir yönde, hızla ilerlediği yönündedir. İnsanlık kendi elleri ile hazırladığı bir uçuruma doğru hızla ilerlemektedir (*homo suicidalis*). İşin ilginç tarafı, uçuruma doğru bu ilerleyiş, bir kesim tarafından beslenirken, geniş kitleler tarafından ilgisizlikle karşılanmaktadır; daha doğrusu insanların büyük bir kısmı bu konuda sadece ilgisiz değil, aynı zamanda algısızdır.

İnsanlığın bir uçurumun kenarında bulunduğu ve her an bu uçuruma düşerek yok olacağı/kendi kendisini imha ede/bile/ceği, birinci dünya savaşından sonra iyiden iyiye hissedilmeye başlanmış; Amerika Birleşik Devletleri tarafından her yaştan ve her cinsten yüzbinlerce insanın öldürülmesini ve farklı derecelerde yaralanarak sakat kalmasını “sağlayan” iki tane atom bombasının kullanıldığı II. Dünya Savaşı’ndan sonra geliştirilen nükleer silahlar kadar, kim-

yeve ve biyolojik silahların bütün bir insanlığın kökünü kazıyacak kadar büyük bir gücü teşkil ettiği artık herkesin bildiği hususlar arasına girmişti. Ortaya çıkan bu güç karşısında insanlığın önemli bir kısmı mustaz'af konumuna düşmüş; sadece çaresizliğinin farkında olma ve bu çaresizlik içerisinde, bu silahların kullanılmasına gerekçe teşkil edecek bir hadisenin olmamasını umarak ve büyük ölçüde de bunu unutarak hayatına devam ediyordu.

Thomas Bauer'ın bu kitaptaki temel tezi ikinci türden değil; daha farklı bir tezi var: insanlık, hayatın muhtelif alanlarında mevcut olan müphemliği ve çok anlamlılığı veya mana çokluğunu azaltma yolunda ciddi ve ciddiye alınması gereken adımlar atıyor ve bunu da tıpkı nükleer, biyolojik ve kimyevi silahlar alanında olduğu gibi, bir başarı olarak kabul ederek, bunun üzerinden kendi kendisini takdir ediyor. Mevcut ve bildiğimiz hâliyle insanın, bugünkü konumunu ve manasını koruyamadığı şartları hazırlama yönündeki gelişmeler, insanların ve insanları kullanan kurumlar ve şirketlerin bir kısmı tarafından düzenli olarak besleniyor. Bauer tam da bu hususu işaret ederek insanlığın, sadece nükleer, biyolojik ve kimyevi silahlar tarafından değil, din, sanat ve siyaset gibi alanlarda ortaya çıkan ve son ucu tek anlamlılık olarak tebarüz eden anlam daralmasının, bildiğimiz hâliyle insanın, beden olarak mevcut olsa da insani özelliklerini kaybetti/rdi/gini, farklı alanlardan seçtiği, anlaşılır misaller üzerinden göstermeye çalışıyor.

Bauer'ın eserinde dikkate aldığı ve kendisi vasıtası ile bir taraftan Müslümanlar hakkında son zamanlarda terör

meselesi üzerinden oluşturulan tasavvurlarla eleştirel bir şekilde yüzleşmeyi ima eden, diğer taraftan da insanlığın karşı karşıya kaldığı sorunların sebebinin Müslümanlar olmayıp aksine Müslümanların da insanların büyük çoğunluğu gibi son asırlarda ortaya çıkan ve kısaca “müphemliğin yok edilmesi” ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “tekanlamlılık” kavramıyla teşhis etmeye çalıştığı, gelişmelerin mağduru olduğunu göstermeye çalışan bir tarafı var. Bauer’ın eserinde geliştirdiği argüman bu iki cihetten, biraz daha yakından tahlil edilmeyi hak ediyor.

Tekanlamlılık meselesi, bir taraftan bakıldığında fundamentalizme götürürken, başka bir taraftan da kayıtsızlığa götürmektedir. İlk bakışta birbiri ile çelişen bu iki tavrın nasıl olup da tekanlamlılık ile irtibatlı olduğunun kısaca ortaya konulması, Bauer’ın argümanını kavramak açısından gerekli gözükmektedir.

Bauer farklı alanlarda toplumsal hayatın zorunlu olarak müphem kalan, kalması gereken boyutunu gösteren bazı misaller üzerinden, meselenin din ile olan irtibatını, Katolik ve Protestanlığın tarihi üzerinden ele aldıktan sonra, Protestanlık analizi üzerinden fundamentalizmin üç temel özelliğini belirlemeye çalışmaktadır. Bu cihetten ilk olarak dikkatini çeken ve dikkat çektiği konu, “hakikat” iddiasıdır. Bauer bütün dinlerde, dünya görüşleri ve siyasi ideolojilerde ortaya çıkan köktenci yönelişlerin ortak özelliklerinden birisinin, sadece bir hakikat olduğu ve bu hakikatin de tek anlamı bulunduğu düşüncesi olduğu tezini ileri sürmektedir. Bu tezinin İslam düşüncesi ve Müslümanlar arasında ortaya çıkan “modern” köktenci hareketlerle de irtibatını ve

farkını ortaya koyarken, klasik fukahanın, modern radikal hareketlerin aksine, ulaştıkları neticeleri delillere bağlı olarak, yanılabilir insanların verdiği hükümler olarak sunmaları ve bir hakikat iddiasından daha çok, zann-ı galib ile karar verdiklerini beyan etmelerini hatırlatmaktadır. Bu cihetten modern parlamentolar ile klasik fakihler arasında önemli bir benzerlik görmektedir. Bu sadece Müslümanlar için değil, modern insanlar için de, Bauer açısından, örnek alınması gereken bir tavır olarak vurgulanmaktadır. Radikalizmin ikinci özelliği, alınan kararların ve ulaşılan neticelerin, zaman ve tarih ile olan derin irtibatının ihmal edilmesi, yok sayılması veya inkâr edilmesi olarak tespit edilmektedir. Başta Calvin olmak üzere bütün radikal hareketler kendi inançlarını, zaman üstü geçerli doğrular olarak sunmaktadırlar. İslam tarihinde ortaya çıkan ihtilafları ve farklı görüşleri reddetmek şöyle dursun, rahmet olarak kabul eden klasik İslam toplumu, modern selefi hareketlerin iddialarının tam aksini temsil etmektedir: klasik İslam kültürü, Bauer'e göre, müphemliği kabul ederek, yönetme hususunda, bütün insanlığa yol gösterecek bir birikimi temsil etmektedir. Dolayısıyla Müslümanlar arasında ortaya çıkan selefi hareketlerin insanları "ortaçağ" a geri götürmek istediklerini söylemek, bu yönden, kesinlikle doğru değildir. Aksine günümüzdeki selefi hareketler, tam da Batı dünyasında ortaya çıkan modern radikalizmin bir parçası ve tamamen modern hareketlerdir ve yaşandığı hâliyle selef ile de doğrudan bir alakaları bulunmamaktadır. Çünkü onlar İslam medeniyeti içinde ortaya çıkan ve din ile irtibat kurma, dini yaşama hususunda farklılıkları